

SOLIQ IMTIYOZLARI INVESTITSIYA MUHITINI RIVOJLANTIRISH OMILI

Urazov Komil Bahromovich
SamISI, Professor
Obloqulov Suxrob Usmon o'g'li
SamISI, magistr

Annotatsiya. Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasida soliq imtiyozlari, 2020–2024- yillar mobaynida mamlakatga kiritilgan to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar hajmi, Soliq imtiyozlarining iqtisodiyotga ta'siri o'rganilgan.

Kalit so'z: Soliq, investitsiya, Xalqaro reytinglar, Soliq imtiyozlarining samarasi, Soliq imtiyozlari, raqamli nazorat, fiskal nazorat.

So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasida soliq imtiyozlari vositasida investorlarni qo'llab-quvvatlash davlat iqtisodiy siyosatining muhim ustuvor yo'nalishiga aylandi³³⁸. Bu jarayon mamlakatning iqtisodiy o'sish sur'atlarini tezlashtirish, ishlab chiqarish salohiyatini oshirish, yangi ish o'rinlarini yaratish hamda xorijiy kapital oqimini kengaytirishga bevosita xizmat qilmoqda. Davlat tomonidan olib borilayotgan soliq siyosati investitsion muhitni yanada jozibador qilishga, soliq yuklamasini kamaytirish va iqtisodiyot tarmoqlarini rag'batlantirishga qaratilgan bo'lib, uning natijalari statistik ma'lumotlarda ham yaqqol ko'rinmoqda. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, 2020–2024- yillar mobaynida mamlakatga kiritilgan to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar hajmi 3,6 milliard AQSh dollaridan 9,8 milliard dollargacha oshgan. Shu davrda soliq imtiyozlaridan foydalanuvchi korxonalar soni 520 tadan 1 340 tagacha yetgan. Bu esa, investorlar uchun yaratilgan soliq yengilliklarining iqtisodiy muhitga ijobiy ta'sirini isbotlaydi.³³⁹

Soliq imtiyozlari — bu davlat iqtisodiy siyosatining eng muhim tarkibiy qismi bo'lib, u investitsiyalarni jalb etish, ishlab chiqarishni kengaytirish va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi.

Soliq imtiyozlarining samarasi, eng avvalo, investitsion muhitning raqobatbardoshligida namoyon bo'lmoqda. Prezident Sh.M. Mirziyoyev ta'kidlaganidek, *“Har bir investor uchun eng katta kafolat – bu barqaror soliq siyosati va oshkora qoida”*, degan fikr bugungi islohotlarning markazida turibdi. Shu sababli O'zbekistonda erkin iqtisodiy zonalar, texnoparklar, innovatsion hududlar tashkil etilib, ular uchun alohida soliq rejimlari joriy etilgan. Masalan, bu zonalarda faoliyat yurituvchi korxonalar daromad, mol-mulk va yer solig'idan 3 yildan 10 yilgacha ozod etiladi. Bu yondashuv investorlarning uzoq muddatli sarmoyaviy qarorlarini qo'llab quvvatlaydi.³⁴⁰

Soliq imtiyozlarining eng faol ta'sir ko'rsatgan sohalari — sanoat, energetika, kimyo va axborot texnologiyalari hisoblanadi. Masalan, “Yangi Andijon” texnoparkida

³³⁸ Karimov, U. & Rasulov, J. (2020) Investitsion muhitni shakllantirishda soliq siyosatining roli. Toshkent moliya instituti ilmiy axborotlari, №2, 33–40-betlar.

³³⁹ O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi 2025-2027-budjetnoma

³⁴⁰ O'zbekiston Respublikasi (2019) “Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to'g'risida”gi Qonun. Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 25.12.2019 y.

QQSdan to'liq ozod etish choralari natijasida 2024-yilda innovatsion ishlab chiqarish hajmi 35 foizga oshgan.

Soliq imtiyozlarining ta'siri iqtisodiyotning tarmoq kesimida ham sezilmoqda. Eng faol o'sish sanoat, kimyo, energetika va axborot texnologiyalari sohalarida kuzatilmoqda. Masalan, 2024-yilda sanoat ishlab chiqarish hajmi 2020-yilga nisbatan 145 foizga oshgan bo'lsa, eksport hajmi 1,9 baravar ko'paygan. "Yangi Andijon" va "Urgut" erkin iqtisodiy zonalarida 5 trillion so'mlik investitsiya loyihalari amalga oshirilgani, shuningdek, "IT-Park Uzbekistan" rezidentlariga berilgan QQS va foyda solig'i imtiyozlari natijasida startaplar soni 2020-yildagi 400 tadan 2024-yilda 1 400 taga yetgani bu siyosatning ijobiy natijalaridan biridir.³⁴¹

2020–2024-yillar davomida mamlakat bo'ylab 250 mingdan ortiq yangi ish o'rinlari yaratilgan, bandlik darajasi 56 foizdan 60 foizgacha oshgan, ishlab chiqarish sektori ulushi esa YAIM tarkibida 24 foizdan 31 foizgacha ko'tarilgan. Shu bilan birga, eksport hajmi 19 milliard dollardan 28,7 milliard dollargacha ortib, mamlakatning tashqi savdo balansiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatgan.³⁴²

Xalqaro reytinglarda ham O'zbekistonning soliq siyosati yuqori baholanmoqda. Jahon bankining "Doing Business – 2024" hisobotiga ko'ra, mamlakat "Investitsiyalarni rag'batlantirish va soliq siyosati" yo'nalishi bo'yicha 190 davlat orasida 62-o'rindan 48-o'ringa ko'tarildi. Bu natija O'zbekistonning investorlar uchun qulay sharoit yaratish borasida izchil islohotlar olib borayotganini tasdiqlaydi.³⁴³

Xalqaro tajriba nuqtai nazaridan qaraganda, soliq imtiyozlarining samarasi ularning maqsadli va vaqtinchalik qo'llanilishiga bog'liq. Masalan, Singapur va Irlandiya davlatlari yuqori texnologiyalar va eksportga yo'naltirilgan ishlab chiqarish uchun aniq muddatli soliq yengilliklarini qo'llaydi.³⁴⁴ O'zbekiston ham ayni modelni bosqichma-bosqich joriy etmoqda — ya'ni, imtiyozlar endilikda faqat strategik loyihalar va innovatsion tarmoqlar uchun berilmoqda. Bu yondashuv davlat byudjetiga yuk bo'lmasdan, iqtisodiy o'sishni rag'batlantiruvchi mexanizmga aylantiradi.

Shunga qaramay, ayrim muammolar ham saqlanib qolmoqda. Soliq imtiyozlaridan ayrim korxonalar samarasiz foydalanishi, ularni boshqa faoliyat turlariga yo'naltirishi, imtiyoz berishdagi byurokratik kechikishlar va nazorat mexanizmlarining zaifligi tizim samaradorligini pasaytiradi. Shu bois raqamli soliq nazorati, elektron audit tizimi hamda investitsion faoliyat natijadorligini baholovchi indikatorlarni joriy etish zarur.³⁴⁵

Soliq imtiyozlari tizimi O'zbekistonning iqtisodiy modernizatsiya siyosatida muhim o'rin egallab, investitsiyalar uchun barqaror va jozibador muhit yaratishga xizmat qilmoqda.³⁴⁶ Kelgusida bu tizimni yanada takomillashtirish, uni maqsadli tarmoqlar bilan bog'lash, nazorat va monitoring mexanizmlarini kuchaytirish mamlakat investitsion jozibadorligini yanada oshiradi. Shu tarzda, soliq imtiyozlari nafaqat fiskal siyosat vositasi, balki iqtisodiy o'sishning strategik drayveri sifatida namoyon bo'ladi.

³⁴¹ O'zbekiston Respublikasi (2019) "Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to'g'risida"gi Qonun. Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 25.12.2019 y.

³⁴² O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi 2025-2027-budjetnoma

³⁴³ Jahon banki (2024) Doing Business 2024: Investing Across Borders. Washington, D.C.: World Bank Group

³⁴⁴ Singapur Moliya vazirligi (2023) Investment and Tax Policy Report. Singapore: MOF Publications.

³⁴⁵ Yo'ldasheva Muqaddasxon Mamasadiqovna, Sh. Qiyosov "Soliq imtiyozlari vositasida investorlarni qo'llab quvvatlash masalalari" Ilm-fan va innovatsiya ilmiy-amaliy konferensiyasi in-academy.uz/index.php/si

³⁴⁶ Musayev, B. (2021) O'zbekiston soliq siyosatining modernizatsiyasi va investitsion jozibadorlik. Toshkent: Iqtisodiyot va ta'lim jurnali, №3, 45–52-betlar.

Xulosa o'rnida aytishimiz mumkinki, soliq imtiyozlari O'zbekiston iqtisodiyotida investitsion muhitni yaxshilash va sarmoyadorlar uchun barqaror ishonch muhitini yaratishda strategik ahamiyat kasb etmoqda. So'nggi yillarda joriy etilgan soliq yengilliklari natijasida to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar hajmi keskin oshgan, ishlab chiqarish quvvatlari kengaygan va yangi ish o'rinlari yaratilgan. Ayniqsa, erkin iqtisodiy zonalar, texnoparklar va innovatsion klasterlar faoliyati investitsion oqimlarning tarmoqlar bo'yicha diversifikatsiyasini ta'minlamoqda. Soliq imtiyozlari tizimi nafaqat xorijiy kapitalni jalb etish, balki mahalliy ishlab chiqaruvchilarni qo'llab-quvvatlash, eksport salohiyatini kengaytirish va texnologik yangilanishni tezlashtirishda ham muhim omil sifatida xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, tizimning samaradorligini oshirish uchun imtiyozlarni maqsadli, shaffof va natijadorlikka asoslangan tamoyillar bilan uyg'unlashtirish zarur.

Kelgusida soliq imtiyozlarini raqamli nazorat tizimlari orqali boshqarish, elektron tahlil va monitoring mexanizmlarini joriy etish, hamda xalqaro reytinglarda mamlakat investitsion jozibadorligini oshirishga yo'naltirish O'zbekistonning investitsiya siyosatida ustuvor yo'nalish bo'lib qoladi. Shu asosda soliq imtiyozlari nafaqat fiskal vosita, balki iqtisodiy o'sishning barqaror drayveri sifatida o'z ahamiyatini mustahkamlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi (2019) "Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to'g'risida"gi Qonun. Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 25.12.2019 y.

2. Yo'ldasheva Muqaddaxon Mamasadiqovna, Sh. Qiyosov "Soliq imtiyozlari vositasida investorlarni qo'llab quvvatlash masalalari" Ilm-fan va innovatsiya ilmiy-amaliy konferensiyasi in-academy.uz/index.php/si

3. Jahon banki (2024) *Doing Business 2024: Investing Across Borders*. Washington, D.C.: World Bank Group

4. Karimov, U. & Rasulov, J. (2020) *Investitsion muhitni shakllantirishda soliq siyosatining roli*. Toshkent moliya instituti ilmiy axborotlari, №2, 33–40-betlar.

5. Musayev, B. (2021) *O'zbekiston soliq siyosatining modernizatsiyasi va investitsion jozibadorlik*. Toshkent: Iqtisodiyot va ta'lim jurnali, №3, 45–52-betlar.

6. Singapur Moliya vazirligi (2023) *Investment and Tax Policy Report*. Singapore: MOF Publications.

7. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi 2025-2027-budjetnoma

INCREASING THE FINANCIAL SUSTAINABILITY OF AGRICULTURAL CLUSTERS IN UZBEKISTAN

Yuldasheva Dildora

*PhD Candidate, Kimyo International University in Tashkent
Assistant, Tashkent Institute of Management and Economics*

Agriculture contributes roughly 27% of Uzbekistan's GDP and employs over 25% of its workforce³⁴⁷. Since 2017, the government has promoted the cluster model — grouping farms, processors, and logistics providers under a single coordination structure — as a vehicle for modernizing the sector. By 2024, more than 1,200

³⁴⁷ State Committee of the Republic of Uzbekistan on Statistics, Agricultural Sector Report 2023. Tashkent, 2024.